

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ЯК ЧИННИК ПОГЛИБЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО ШКОЛЯРІВ В УКРАЇНІ

Дічек Н.П.

Інститут педагогіки НАПН Україна, м. Київ, Україна

n.p.dichek@gmail.com

Вивільнення на початку 1990-х років української соціогуманітарної думки й освітньої практики з тенет моноідеологічних імперативів сприяло поширенню ідей про необхідність гуманізації всієї освітньої сфери. Так, у статті 6 Закону про освіту, 1991р. (уточнений 1996р.) серед її основних принципів узасаднювалися «гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей; органічний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, традиціями». Однак фактично першим документом про стратегічні шляхи й пріоритетні напрями реформування освітньої галузі, розробленим у суверенній Україні, стала Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття», 1993 р.), де йшлося про необхідність відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, про вихід вітчизняної науки, техніки і культури на світовий рівень, про національне відродження. Головне – проголошувалася необхідність створення у «загальноосвітніх навчально-виховних закладах психологічної та соціально-педагогічної служб», що розглядалися як один із основних шляхів реформування загальної середньої освіти. Програма стала першим концептуальним забезпеченням подальшої роботи з оновлення і розбудови національної системи освіти. Вважаємо – розпочався гуманістичний поворот до людиноцетрованої освіти, підготовлений, за нашими попередніми дослідженнями, наприкінці 1980-х років, коли українські психологи і педагоги почали звертатися до проблеми гуманізації освіти, забезпечення її особистісно зорієнтованого змісту, намагаючись розв'язати численні суперечності навчально-виховного процесу. Тому вже в перші роки незалежності науковці змогли фактично відразу включитися у процес оновлення підходів до вивчення розвитку підростаючої особистості, що активізувало в Україні такий науково-практичний напрям діяльності, як практична психологія. Культура використання педагогами психологічних знань набула визнання як «невід'ємна складова гуманізації навчально-виховного процесу», гуманний підхід учителя до учня тлумачився як «навчання і виховання, адресоване всьому спектру психічних якостей дитини», а педагогічна взаємодія мала ґрунтуватися на психологічно достовірному сприйманні педагогом особистості дитини у її неповторній індивідуальності, на знанні психологічних закономірностей її розвитку, а також на здатності розробляти такі стратегії керівництва її активністю, які найбільше сприяють реалізації потенцій дитячого «Я».

Одним із важливих шляхів гуманізації шкільної галузі стала *психологізація* шкільного життя, покликана забезпечити вивчення, врахування й задоволення індивідуальних навчально-виховних потреб дитини-учня. Почалося інтенсивне використання здобутків і можливостей практичної психології, впровадження методичного інструментарію шкільної психодіагностики,

організаційною структурою для функціонування якої визначили психологічну службу школи (ПСШ).

Однак сучасний психолог В.Панок (активний учасник організації педагогічної служби, а з 2000 р. і донині – її керівник) ще у 1992 р. стверджував, що усвідомлення необхідності застосування психологічних знань у навчально-виховному процесі почалося «знизу», все більше шкіл, використовуючи фінансову самостійність, включали до штатного розкладу посаду шкільного психолога, а за необхідність створення психологічної служби у системі освіти висловилися понад третина делегатів З'їзду працівників освіти України (1992 р.). Він писав, що у той час диференціація навчання, забезпечення розвитку здібностей дітей визнавалися ключовими завданнями шкільної освіти і підкреслював, що без психологів і психології їх виконання було неможливе, так само, як і розв'язання проблем профорієнтації і профдобору, важковиховуваності, створення якісно нових підручників, прогнозування особливостей психічного розвитку дітей.

Легітимізація психологічної служби в Україні відбулася з прийняттям у 1993 р. Положення про психологічну службу в системі освіти. Основними її завданнями стали сприяння повноцінному розвитку особистості учнів на кожному віковому етапі; забезпечення індивідуального підходу до кожного учасника навчально-виховного процесу на основі його психолого-педагогічного вивчення; профілактика і корекція відхилень в інтелектуальному і психофізичному розвитку учнів. Діяльність практичного психолога в школі охоплювала такі види практичної роботи, як діагностика, обстеження окремих дітей чи груп; корекція відхилень у психофізичному та інтелектуальному розвитку і поведінці учнів, схильності до залежностей та правопорушень, подолання різних форм девіантної поведінки; реабілітація, тобто надання психолого-педагогічної допомоги вихованцям, учням, які перебувають у кризовій ситуації; профілактика або своєчасне попередження відхилень у психофізичному розвитку та становленні особистості, міжособистісних стосунках, запобігання конфліктним ситуаціям у навчально-виховному процесі; прогностика або розроблення і застосування моделей поведінки групи та особистості у різних умовах, проектування змісту і напрямів індивідуального розвитку учнів і складання на цій основі життєвих планів.

У 1998 р. було створено науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи як структурний підрозділ Академії педагогічних наук України, а з 1999 р. започаткували підготовку фахівців нової спеціальності – «практичний психолог». Якщо у 1994 р. в освітніх закладах працювало 2852 практичних психологи то на кінець 2003-2004 навчального року чисельність психологічної служби України становила 9317 осіб.